№ 93 (2979)

АЗӘРБАЈЧАН МҮӘЛЛИМИ

ЧӘРШӘНБӘ, 16 НОЈАБР. 1977-чи ИЛ.

ГӘЗЕТ 1934-чү ИЛДӘН ЧЫХЫР

ШАИР ДӘ МҮӘЛЛИМДИР

Шаир Тејмур Елчинин «Кәнчлик» нәшријјаты тәрәфиндән тәзәчә чапдан бурахылмыш «Шәкәрим, дузум» китабында мүхтәлиф илләрдә јазылмыш әсәрләри топланмышдыр. Бу әсәрләр шаирин чидди әдәби ахтарышларынын, кәркин зәһмәтинин мәһсулудур. Китабын әсас мәзијјәти ондан ибарәтдир ки, балача охучуларын үрәјинә јол тапа билир, бабаларын, нәнәләрин нағыллары кими рәнкарәнкдир, әлвандыр, ајдын вә ишыглыдыр. Бу чәһәтдән тәкчә жанр вә форма мүхтәлифлијини мисал кәстәрмәк кифајәтдир. Шаир поемаларын, һәмчинин халг әдәбијјатынын кениш јајылмыш лајла, нағыл, јанылтмач, тапмача, нәғмә кими новләринин имканларындан мәһарәтлә истифадә едә билмиш, онларын бүтүн хүсусијјәтләрини сахлајыб ушаг әдәбијјатымыза јени кејфијјәтләр кәтирмәјә чалышмышдыр.

Т. Елчинин Азәрбајчан халг әдәбијјатынын нүмунәләриндән бол-бол истифадә етмәси китаба ширинлик, дузлулуг кәтирмишдир. Китабын адынын да бурадан доғмасы тәбиидир. О, халг әдәбијјатынын тәкчә мөвзуларындан дејил, ејни заманда ојнаг, әлван ритмик хүсусијјәтләриндән, дил-ифадә көзәлликләриндән истифадә етмәјә һәмишә диггәт јетирир. «Сәрчә» шеʼриндәки бу сон бәндә диггәт един:

О, учду, учду, учду;
Гонду јашыл будаға.
Һа чағырдым, кәлмәди,
Учуб кетди узаға.

Ушаг психолокијасына, руһуна јахын, садә вә ајдын мисралар! Јахуд «Гарангуш» маһнысындакы бу ики мисранын садәлији, ојнаглығы, ајдынлығы көз гаршысындадыр:

Кетмә узаг, гарангуш,
Синәси ағ гарангуш.

«Мән дә, мән дә», «Үшүдүм», «Елчан», «Ики овчу», шеʼрләри билаваситә халг әдәбијјатынын мүсбәт тәʼсири алтында јазылмышдыр.

Шаир халг әдәбијјатындан истифадәјә өтәри бир иш кими бахмамышдыр. Бу чәһәт онун тәкчә шеʼрләриндә, маһныларында, јанылтмачларында дејил, мүхтәлиф формалы әсәрләриндә дә өз әксини тапмышдыр. Бу истифадәнин мүсбәт тәʼсири «Шәкәрим, дузум» китабынын һәр сәһифәсиндә ачыг-ајдын дујулур.

Китабдакы әсәрләрин мәгсәди, фикри, мәʼнасы, идејасы јүксәкдир. Тәбиәт, һәјат, нағыллар дүнјасы, гушлар, чичәкләр, ушагларын өзләри, онларын әмәлләри, арзу вә хәјаллары бу әсәрләрдә парлаг шәкилдә әкс олунмушдур.

Т. Елчин нәдән јазырса јазсын, бир мүәллим кими һәрәкәт едир, охучусуна нәсә јени бир шеј өјрәтмәк, руһуну охшамаг, тәфәккүрүнү кенишләндирмәк, хәјалыны ганадландырмаг истәјир.

«Сөзләр» силсиләсиндә дилимиздә ишләнән нечә-нечә сөзүн мәʼналарыны ачан шаир онлар һаггында ајдын тәсәввүр јарадыр. О, ләчәк, көз, алма, топ, тут, көк вә башга бу кими сөзләрин нечә чүр вә һансы шәкилдә ишләндијини јығчам, тутарлы ифадәләрлә вермишдир.

Јени китаб

Ләчәји гызылкүл колуна илишән кичик Никар белә дејир:

— Гызылкүлүм, вер
ләчәји,
Ләчәјими вер,
Ахы сәнин вар ләчәјин,
Ләчәјими вер!

Јанылтмачлар васитәсилә Т. Елчин ушаглара Азәрбајчан дилинин көзәллијини, әлванлығыны кәстәрмәклә һәр кичик парчада сөзүн бир нечә мәʼнасыны ачыр. Тапмачалары да мәʼналы, дәгиг вә јахшыдыр. Һесабла әлагәдар тапмачалар хүсусилә фәргләнир:

Јашар беш алма алды,
Бирини јолда салды,
Бирини мәнә верди,
Нечәси она галды?!

«Көмәкчиләр» силсиләсиндән, јаз, јај, пајыз, гыш дәфтәрләриндән олан шеʼрләр мәʼналы, ојнаг, шән әсәрләрдир, тәбиәтә, гушлара мәһәббәт ојадыр, мүхтәлиф әмәк аләтләри һаггында тәсәввүр верир. Бу шеʼрләрдә дә халг јарадычылығынын мүсбәт тәʼсири ајдын дујулур. «Булаг», «Үшүдүм», «Сәмәни», «Гар јағыр» шеʼрләриндәки ојнаглыг, ширинлик дә мәһз фолклор әдәбијјатынын садәлијини хатырладыр:

Араланды
Габаг чәнә,
Дал чәнә,
Ајырды тез
Бош ағзыны
Мәнкәнә

О бири аләтләр; чәкич, кәлбәтин, рәндә, мишар, балта һаггында јазылан јығчам шеʼрләр дә мисал кәтирдијим бу парча кими чанлыдыр, ојанпдыр.

«Күнајын китабы»ндан силсиләсиндән верилән шеʼрләр Т. Елчинин јени мүвәффәгијјәтидир. Күнај адлы балача бир гызын характери ачылмыш, хејирхаһ әмәлләри кәстәрилмишдир.

Китабдакы поемалар, нағыллар, башга әдәби новләрдә јазылмыш әсәрләр кими јүксәк һиссләрлә долудур, ибрәтамиз һадисә вә әһвалатларла зәнкиндир. Тејмур Елчин өз балача охучуларынын сәвијјәсинә јахшы бәләддир, одур ки, мүасир дөврүн ән мараглы мәсәләләринә тохунур. Бу чәһәтдән «Бип-бип», «Гызылдуз, Јашар вә Нур нәнә» поемалары хүсуси әһәмијјәтә маликдир. Һәр ики поема ејни мөвзуја — Ајын кәшфинә, онун сирләринин өјрәнилмәсинә, совет елминин јени наилијјәтләринә һәср олунмушдур. Шаир мараглы сүжет васитәсилә һәм Бип-бипин, һәм дә Јашарын Аја сәјаһәтини тәсвир етмишдир. «Үч гардаш, бир бачы», «Биллурәнин нағылы» поемалары исә мәктәблә, дәрслә бағлыдыр. Шаир ушаглара үстәкәл, чыхма, вурма, бөлмә әмәлијјатлары һаггында, сеһрли һәрфләр һаггында мараглы әһвалатлар данышыр. «Баһар, адлар, ушаглар» поемасы чохдан јазылса да, инди дә әһәмијјәтини итирмәмишдир. Баһарын ушаглара көзәл-көзәл адлар пајламасы, бу адлары мешәдән, шәлаләдән, көјдән, күнәшдән, чајдан, бир сөзлә тәбиәтдән кәтүрмәси, бунларын исә мараглы һадисәләрлә верилмәси поеманын әсасыны тәшкил едир. Халг нағыллары әсасында јазылан «Гар гыз», «Пишик вә сәрчә» нағыллары мәʼналыдыр, һадисәләр ушаглар үчүн һәм мараглы, һәм дә ибрәтамиздир. «Корпәләр» адлы поемасында исә Т. Елчин отун, сујун, сәрчәнин, шәфәгин, гузунун, чәпишин, бузовун, күчүјүн корпәлијини вермиш, онларла әлагәдар һадисәләри мараглы вә үмуми сүжет хәтти әтрафында бирләшдирмәјә наил олмушдур. «Аналар вә лајлалар» силсиләсиндән олан шеʼрләр поема тәʼсири бағышлајыр: шаир һәр һејванын өз тәбиәтинә мәхсус лајласыны дәгиг ифадә етмишдир.

Һәр бир јахшы ушаг јазычысы, јахуд шаири һәм дә јахшы мүәллимдир. Бу мәʼнада Тејмур Елчин «Шәкәрим, дузум» китабы илә белә бир тәрбијәчи кими чыхыш едир, өз ишинә мәсʼулијјәт һисси илә јанашдығыны кәстәрир. Китабын бүтүн мүсбәт чәһәтләри вә кејфијјәтләри, тәрбијәви хүсусијјәтләри белә гәнаәт ојадыр ки, шаир бу саһәдәки наилијјәтләринин давам вә инкишаф етдирмәк әзминдәдир. Јени-јени әсәрләр јаратмаг үчүн јарадычылыг имканлары, гүввәси вә һәвәси чохдур.

Тофиг МАҺМУД.